

SYSSELSÄTTNINGSPOLITIKEN

Ett av de främsta målen med Europa 2020-strategin är att skapa fler och bättre arbetstillfällen. Den europeiska sysselsättningsstrategin, med dess övervakningsprocess och anslutna finansieringsinstrument, bidrar till ”mjuk samordning”. EU-lagstiftningen är relevant på vissa områden, även om det i första hand är de nationella regeringarna som ansvarar för sysselsättnings- och socialpolitiken.

RÄTTSLIG GRUND

Artikel 3.3 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) och artiklarna 8–10, 145–150, 156–159 och 162–164 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

MÅL

I EUF-fördraget nämns flera viktiga principer, mål och verksamheter, bland annat att främja en hög sysselsättningsnivå genom att utveckla en samordnad strategi vars syfte framför allt är att få fram en kvalificerad, utbildad och anpassningsbar arbetskraft och en arbetsmarknad som kan anpassas till ekonomiska förändringar. Enligt den horisontella klausulen i artikel 9 i EUF-fördraget ska unionen vid fastställandet och genomförandet av EU:s politik och verksamhet beakta målet att uppnå en hög sysselsättningsnivå.

RESULTAT

A. Från början och (1950- till 1990-talet) fram till Europa 2020-strategin

Redan på 50-talet kunde arbetstagarna få återanpassningsstöd i Europeiska kol- och stålgemenskapen (EKSG). Stödet gavs till arbetstagare i kol- och stålbranschen som riskerade att bli arbetslösa när branschen omstrukturerades. Europeiska socialfonden (ESF) (se faktablad [2.3.2](#) Europeiska socialfonden) inrättades i början på 60-talet och var det viktigaste verktyget i kampen mot arbetslöshet.

Under 80-talet och början av 90-talet var handlingsprogrammen för sysselsättning inriktade på särskilda målgrupper, och en rad observations- och dokumentationssystem upprättades.

Mot bakgrund av den höga arbetslösheten i de flesta EU-länder inleddes genom vitboken om tillväxt, konkurrenskraft och sysselsättning (1993) en diskussion om EU:s strategi för ekonomi och sysselsättning, och för första gången sattes sysselsättningsfrågan **överst** på EU:s dagordning.

I Amsterdamfördraget, som trädde i kraft i maj 1999, tillkom ett nytt avsnitt om sysselsättning som lade grunden för inrättandet av en europeisk sysselsättningsstrategi och en permanent, fördragsgrundad sysselsättningskommitté med rådgivande funktion för att främja samordning mellan medlemsstaternas sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik. Medlemsstaterna fortsatte dock att ha huvudansvaret för sysselsättningspolitiken. Införandet av ett "socialt protokoll" i fördraget gjorde arbetsmarknadens parter mer delaktiga (se faktablad [2.3.7 Dialogen mellan arbetsmarknadens parter](#)).

Det extrainsatta toppmötet om sysselsättning i Luxemburg i november 1997 blev startskottet för den europeiska sysselsättningsstrategin och den öppna samordningsmetoden – den så kallade Luxemburgprocessen, som är en årlig cykel för samordning och övervakning av den nationella sysselsättningspolitiken, som bygger på medlemsstaternas åtagande om att fastställa ett antal gemensamma mål och riktmärken.

I och med den europeiska sysselsättningsstrategin fick en hög sysselsättningsnivå samma prioritet som de makroekonomiska målen om tillväxt och stabilitet.

År 2000 kom Europeiska rådet i Lissabon överens om det nya strategiska målet att göra EU till den "mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomin i världen", med full sysselsättning som det övergripande målet för sysselsättnings- och socialpolitiken, och om konkreta mål som skulle uppnås till 2010 (Lissabonstrategin).

År 2002 gjordes en översyn av den europeiska sysselsättningsstrategin, och 2005 återlanserades den med inriktning på tillväxt och sysselsättning. För att förenkla och rationalisera processen infördes en flerårig tidsram (första perioden var 2005–2008), och riktlinjerna för sysselsättning integrerades i de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Efter finanskrisen antogs 2010 Europa 2020-strategin och den europeiska planeringsterminen infördes som en mekanism för finansiell och ekonomisk samordning.

Denna 10-åriga strategi för sysselsättning och smart och hållbar tillväxt för alla fastställde för första gången ett antal överordnade mål:

- Arbetsmarknaden: att öka deltagandet på arbetsmarknaden av personer i åldrarna 20–64 år till 75 % fram till 2020.
- Social delaktighet och bekämpning av fattigdom: att hjälpa minst 20 miljoner människor ur en situation där de riskerar fattigdom och social utestängning.
- Bättre kvalitet och resultat inom utbildningssystemen: att minska andelen ungdomar som lämnar skolan i förtid till 10 % (från 15 %) och öka andelen 30–34-åringar som har fullföljt en högre utbildning eller motsvarande till minst 40 % (i stället för 31 %).

Medlemsstaterna var tvungna att omvandla alla fem överordnade mål till nationella mål, med hänsyn till sina olika utgångslägen och nationella omständigheter. Följderna av finanskrisen 2008 har dock gjort det svårt att uppnå strategins sysselsättnings- och fattigdomsmål.

I övervakningscykeln för sysselsättningspolitiken ingår följande delar:

- Riktlinjer för sysselsättning, formulerade av kommissionen och antagna av rådet.
- En gemensam sysselsättningsrapport, offentliggjord av kommissionen och antagen av rådet.
- Planer för nationella reformprogram.
- Landrapporter och landsspecifika rekommendationer, formulerade av kommissionen och de senare antagna av rådet.

Sysselsättningsriktlinjerna (artikel 148 i EUF-fördraget) fastställer strategiska mål för den nationella sysselsättningspolitiken och innehåller politiska prioriteringar inom sysselsättning, utbildning och social delaktighet. De kombinerar politiska prioriteringar med vissa av de viktigaste faktorerna just nu. Fyra sysselsättningsriktlinjer ingår i de 10 integrerade riktlinjerna som också innehåller sex allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken (artikel 121 i EUF-fördraget).

De senaste riktlinjerna (2018) har anpassats till principerna i den europeiska pelaren för sociala rättigheter (se faktablad [2.3.1 Social- och sysselsättningspolitiken: allmänna principer](#)). Tillsammans med parlamentet har man enats om att behålla dessa för 2019. De är inriktade på följande fyra områden:

- Stimulera efterfrågan på arbetskraft (sysselsättningskapande, skatt på arbete och lönesättning).
- Öka arbetskraftsutbudet och arbetskraftens kompetens (bland annat genom att åtgärda ungdoms- och långtidsarbetslösheten).
- Bättre fungerande arbetsmarknader (med särskild inriktning på segmentering av arbetsmarknaden).
- Rättvisa, fattigdomsbekämpning och främjande av lika möjligheter.

B. Rättsligt bindande akter – EU-lagstiftning

På grundval av de bestämmelser i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som rör området sysselsättning och sociala frågor har flera direktiv, förordningar och beslut antagits för att säkerställa miniminormer i alla EU-medlemsstater på följande områden:

- Arbetsmiljö: allmänna och särskilda rättigheter och skyldigheter, arbetsutrustning, särskilda risker, t.ex. farliga ämnen, cancerframkallande ämnen (se faktablad [2.3.5 Arbetsmiljö](#)).
- Lika möjligheter för kvinnor och män: likabehandling i arbetslivet, vid graviditet, mammaledighet och föräldraledighet (se faktablad [2.3.9 Kampen mot fattigdom, social utestängning och diskriminering](#)).
- Skydd mot diskriminering på grund av kön, ras, religion, ålder, funktionshinder och sexuell läggning (se faktablad [2.3.9 Kampen mot fattigdom, social utestängning och diskriminering](#)).
- Arbetsförhållanden: deltidsarbete, visstidsanställning, arbetstid, sysselsättning för ungdomar, information till och samråd med arbetstagare (se faktablad [2.3.6](#)

Arbetstagares rätt till information, samråd och deltagande; se faktablad [2.3.7](#) Dialog mellan arbetsmarknadens parter).

- Stödtjänster: Europaparlamentets och rådets beslut nr 573/2014/EU av den 15 maj 2014 om ett utökat samarbete mellan de offentliga arbetsförmedlingarna.

Dessutom stöder EU:s lagstiftning de grundläggande friheter som styr rörlighet för personer, tjänster och kapital inom EU (inre marknaden):

- Fri rörlighet för arbetstagare: likabehandling, tillgång till sociala förmåner (se faktablad [2.1.5](#) Fri rörlighet för arbetstagare)
- Utstationering av arbetstagare: varaktighet, lön, de sektorer som omfattas (se faktablad [2.1.13](#) Utstationering av arbetstagare)

C. Samordning genom rekommendationer och andra politiska initiativ:

Förutom den så kallade "hårda lagstiftningen" som anges ovan bidrar andra åtgärder till att öka samordningen mellan EU:s medlemsstater genom "mjuk lagstiftning". Den senare omfattar rådets rekommendationer som inte är bindande rättsliga akter, och andra politiska initiativ som lanseras av kommissionen. Dessa kan ha stor betydelse om de är väl förberedda, understödda och övervakade på EU-nivå. Bland EU:s viktigaste politiska initiativ finns följande:

- Rådets rekommendation från rådet om att inrätta en europeisk ungdomsgaranti (april 2013), med syftet att se till att alla unga under 25 år får ett högkvalitativt erbjudande om sysselsättning, vidareutbildning, lärlingsutbildning eller praktik inom en period av fyra månader efter det att de blivit arbetslösa eller avslutat sin formella utbildning.
- Europeiska alliansen för lärlingsutbildning (som lanserades i juli 2013).
- Rådets rekommendation om kvalitetskriterier för praktikprogram (mars 2014).
- Rådets rekommendation om långtidsarbetslösas inträde på arbetsmarknaden (februari 2016).
- Europeisk solidaritetskår (2016) för unga, som fokuserar på att ge stöd vid eventuella naturkatastrofer eller hjälpa till att hantera sociala problem på lokal nivå.
- Ny kompetensagenda för Europa (juni 2016). Detta paket sammanför 10 nyckelåtgärder för att förse medborgarna med den kompetens som behövs på arbetsmarknaden (t.ex. rådets rekommendation av den 19 december 2016 om kompetenshöjningsvägar: Nya möjligheter för vuxna eller **rådets rekommendation om en europeisk ram för ändamålsenliga lärlingsutbildningar av god kvalitet** av den 15 mars 2018).

För att åstadkomma bättre arbetsvillkor, däribland det sociala skyddet och en rättvis rörlighet, gav alla tre EU-institutionerna sitt stöd till den europeiska pelaren för sociala rättigheter i en gemensam förklaring i november 2017 (se faktablad [2.3.1](#) Social- och sysselsättningspolitiken: allmänna principer).

D. Stöd till EU:s finansieringsinstrument

Vissa av EU:s finansieringsprogram stöder utvecklingsprogram, åtgärder och kapacitetsuppbyggnad i medlemsstaterna:

- Europeiska socialfonden (ESF) stöder många olika initiativ i medlemsstaterna. Dessutom enades Europeiska rådet i februari 2013 om att skapa ett sysselsättningsinitiativ för ungdomar som fokuserar på unga i åldrarna 15–24 år som varken arbetar eller studerar i regioner med särskilt hög arbetslöshet (se faktablad [2.3.2](#) Europeiska socialfonden).
- EU:s program för sysselsättning och social innovation (EaSI) 2014–2020, som antogs av parlamentet och rådet, samlar tre program (Progress – programmet för sysselsättning och social solidaritet, Eures – Europeiska nätverket för arbetsförmedlingar, och mikrofinansiering och socialt företagande),
- Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter stöder de personer som har förlorat sina jobb till följd av stora strukturförändringar i världshandeln.

I maj 2018 offentliggjorde kommissionen sitt förslag till reviderade finansieringsinstrument. Dessa är för närvarande föremål för förhandlingar ([2.3.2](#). Europeiska socialfonden).

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Parlamentets roll på detta område har gradvis förändrats. Sedan Amsterdamfördraget trädde i kraft måste rådet samråda om riktlinjerna för sysselsättning med parlamentet innan de antas. Den öppna samordningsmetoden har dessutom stärkt parlamentets roll, och då inte bara Europaparlamentets utan även de nationella parlamentens, vilka bör vara delaktiga i fastställandet och uppnåendet av de nationella målen.

Parlamentet har helt och hållet stött Europa 2020-strategin. Många initiativ för att bekämpa ungdomsarbetslösheten har sitt ursprung i förslag från parlamentet på konkreta och praktiska åtgärder, till exempel EU:s ungdomsgaranti och miniminormer för praktiktjänstgöring. Parlamentet har sedan 2010 ställt sig helt bakom inrättandet av ungdomsgarantin, och övervakar genomförandet av den. I sin resolution av den 17 juli 2014 efterlyste parlamentet en rättslig EU-ram med miniminormer för genomförandet av ungdomsgarantin – inbegripet kvaliteten på lärlingsutbildningar – som omfattar unga mellan 25–30 år. Vidare gav parlamentet i sin resolution av den 29 oktober 2015 sitt stöd till tillvägagångssättet i rekommendationen om långtidsarbetslöshet. Parlamentets intensiva arbete med kompetensutveckling hade betydelse för den nya kompetensagenda för Europa som kommissionen utfärdade i juni 2016.

Parlamentets **resolution av den 13 mars 2019 om den europeiska planeringsterminen** betonar att EU:s sociala mål och åtaganden är lika viktiga som dess ekonomiska mål. I resolutionen efterlyser man stärkta sociala rättigheter genom genomförandet av den europeiska pelaren för att bekämpa fattigdom och växande ojämlikhet samt för att öka de sociala investeringarna. Dessutom uppmanas kommissionen och medlemsstaterna att bekämpa fattigdom bland förvärvsarbetande.

Slutligen betonar man att nya former av arbete måste regleras bättre och att alla måste ges tillgång till en adekvat pensionsförsäkring.

Susanne Kraatz
12/2019

